

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

เครื่องประดับจากการศึกษาอัตลักษณ์งานหัตถศิลป์เครื่องลงยาสี
ของชุมชนวังทองกลาง จังหวัดกรุงเทพมหานคร
Jewelry from the Study of Art and Craft's Identity in Enamel Work
By Wang Thong Lang Community in Bangkok Province

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิตา คงประดิษฐ์

ภาควิชาออกแบบเครื่องประดับ
คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ได้รับทุนอุดหนุนวิจัยจากกองทุนวิจัย คณะมัณฑนศิลป์ พ.ศ. 2562

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้างสรรค์ผลงานเครื่องประดับจากการศึกษาอัตลักษณ์งานหัตถศิลป์เครื่องลงยาสีของชุมชนวังทองกลาง จังหวัดกรุงเทพมหานคร 2) จัดทำฐานข้อมูลขององค์ความรู้และผลการศึกษาเพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้กระบวนการสังเคราะห์ให้เกิดการออกแบบสร้างสรรค์ และ 3) เพื่อสร้างการตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ สืบทอดและเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ด้วยวิธีการสร้างสุนทรียภาพต่อยอดองค์ความรู้ดั้งเดิมให้สอดคล้องกับรูปแบบวิถีชีวิตของสังคมปัจจุบัน รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยประยุกต์เชิงคุณภาพ ใช้แนวคิดของการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมเป็นกรอบการวิจัย พื้นที่วิจัยคือชุมชนวังทองกลาง จังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยรูปแบบการสืบค้นจะมุ่งเน้นไปที่การศึกษารายกรณีด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากครูช่างฝีมือลงยาสีร้อน จำนวน 1 คน และกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มช่างฝีมือเครื่องลงยาสีต่างก็มีการสร้างเครือข่ายระหว่างกัน ด้วยฝึกฝนทักษะจากแหล่งรวมช่างฝีมือบริเวณเขตพระนครมาด้วยกันตั้งแต่วัยรุ่นบิดา ก่อนจะแยกย้ายกันออกมาตั้งถิ่นฐานในแถบชานเมืองกรุงเทพมหานคร เนื่องจากเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการผลิตได้เข้ามามีบทบาททดแทนมากขึ้น โดยอิทธิพลของสังคมยุคหลังสมัยใหม่เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความนิยมในเครื่องโลหะลงยาสีร้อนลดน้อยลง และวิชาช่างฝีมืออาจจะสูญหายไปในที่สุด

ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้ สามารถบูรณาการระหว่างศาสตร์การค้นคว้าเชิงวัฒนธรรมและองค์ความรู้ด้านกระบวนการกำหนดแนวคิดพัฒนารูปแบบสู่ผลงานสร้างสรรค์ เพื่อสังเคราะห์คุณค่าอัตลักษณ์ในการจัดการงานสุนทรียศาสตร์ ส่งเสริมการสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ในการต่อยอดจากภูมิปัญญาและองค์ความรู้เดิม อีกทั้งแสดงให้เห็นถึงเรื่องราวการเปลี่ยนผ่านที่สำคัญของบริบททางสังคมไทย และวิถีชีวิตในช่วงเวลาของการพัฒนาพื้นที่ชานเมืองสู่การจัดสรรที่ดินชุมชนในอดีต มีการฟื้นฟูทักษะสร้างอาชีพจนเกิดเป็นมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนวังทองกลาง จังหวัดกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยรวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลองค์ความรู้ด้านกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานเครื่องประดับ จากการศึกษาคุณค่าอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของงานลงยาสีร้อนแบบดั้งเดิม โดยพัฒนารูปแบบให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน สร้างการตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ สืบทอดและเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

คำสำคัญ: 1. อัตลักษณ์ 2. วัฒนธรรม 3. เครื่องลงยาสี 4. ภูมิปัญญา 5. เครื่องประดับ

Abstract

The aims of this study are: 1) To create jewelry from the study of art and craft's identity in enamel work from Wang Thong Lang Community in Bangkok Province. 2) Collect a database of wisdom and knowledge to study and analyze them in the design process. 3) To build an understanding of cultural heritage by modifying a traditional aesthetic into contemporary jewelry as a way of safeguarding it. This is applied and qualitative research. The theory of cultural production was used as a conceptual framework. The methodology of this study was in-depth interviews with the local master of traditional enamel work and the people from the Wang Thong Lang community. The research found that most enamel crafts masters had known one another in the past before they settled down in the suburban area of Bangkok. Thus, the innovation of modern machinery in the postmodernist era has replaced handcraft, which has caused the disappearance of traditional enamel handcrafts.

The findings of this research could be used as integration data to analyze cultural identity to develop contemporary jewelry. It is to promote a modern process that was inspired by traditional wisdom and build awareness of cultural heritage. Also, it indicates that there was a significant movement and transition in Thai society and the way of life. The article discusses the data base of wisdom and knowledge that were found in the study of traditional enamel work's process by the Wang Thong Lang community. The analysis of the results was used to develop a conceptual design for jewelry.

Keyword: 1. Identity 2. Culture 3. Enamel Work 4. Wisdom 5. Jewelry